

wę wobec otaczającego świata — rozumną a jednocześnie nacechowaną głębokim humanitaryzmem.

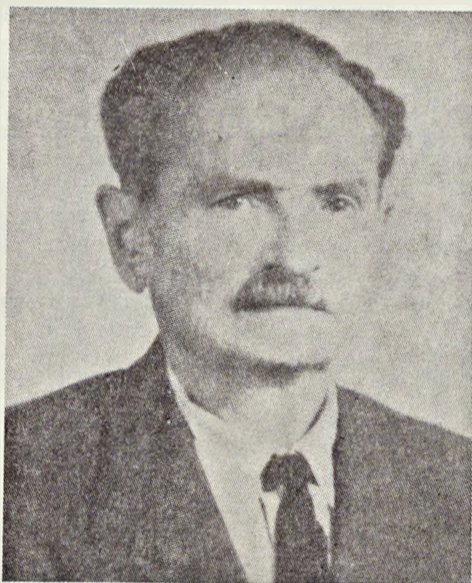
Z darem popularyzatorskim wiążą się szczególnie uzdolnienia dydaktyczne dra Żabińskiego, rozwijane najpierw w warszawskich gimnazjach, następnie do 1929 r. w SGGW (adiunkt w Katedrze Zoologii Ogólnej i Fizjologii Zwierząt), podczas okupacji na tajnych wykładach Uniwersytetu Warszawskiego, a w latach 1952—54 w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej. Mimo tak wszechstronnej i intensywnej działalności, znajdował zawsze czas na pracę naukową i szereg jego rozpraw weszło na trwałe do literatury naukowej.

Przez całe życie związany z Warszawą (gdzie się urodził dnia 8. II. 1897 r.) położył duże zasługi zarówno dla swojego miasta, jak dla całego kraju i dla nauki.

Władysław O l e n d z k i

EDWARD MIECZYŚLAW POTĘGA

1890—1974

W dniu 2 stycznia 1974 r. zmarł nagle prof. Edward Mieczysław Potęga, zasłużony działacz i organizator ruchu ochrony przyrody na terenie Łodzi.

Urodził się 13. X. 1890 r. w Stanisławowie na Podolu, tam spędził lata szkolne i rozpoczął pracę zawodową. Rozbudzone w gimnazjum zainteresowania przyrodnicze stały się drogowskazem całego jego przyszłego życia. W 1910 r. został nauczycielem przyrody, jednocześnie przystąpił do pracy społecznej na polu krajoznawstwa a potem ochrony przyrody. Dzięki licznym wycieczkom poznał przyrodę Podola i Karpat Wschodnich. W czasie I wojny światowej, wcielony do armii austriackiej, przebywał na froncie włoskim.

Od roku 1921 aż do ostatniego dnia życia mieszkał w Łodzi. Rozpoczął w tym mieście pracę jako nauczyciel; wkrótce został kierownikiem Centralnej Pracowni Przyrodniczej, którą w trudnych warunkach sam zorganizował. Przyczynił się także do powstania istniejącego do dzisiaj szkolnego ogrodu botanicznego, dla którego rośliny podobnie jak eksponaty do pracowni przyrodniczej, najczęściej sam zdobywał i przywoził z terenu. Zbiory tej pracowni stały się zaczątkiem miejskiego muzeum przyrodniczego otwartego w 1930 r., którego został kierownikiem. Wszystkie te placówki spełniały doniosłą rolę dydaktyczną i służyły popularyzacji przyrodoznawstwa i ochrony przyrody.

Nauczanie przyrody w oparciu o metody poglądowe, a także ochrona przyrody i organizowanie amatorskich badań fizjograficznych były pasją E. M. Potęgi w okresie międzywojennym. W 1927 r. z jego inicjatywy powstało w Łodzi Towarzystwo Przyrodnicze im. S. Staszica, w którym skupili się nauczyciele i miłośnicy przyrody. Rozpoczął także wydawanie dwumiesięcznika „Czasopismo Przyrodnicze Ilustrowane”, którego 13 roczników ukazało się pod Jego redakcją. W czasopiśmie tym publikowali artykuły wybitni uczeni, jak: W. Szafer, A. Wodziczko, J. Samsonowicz, W. Kulesza, W. Goetel i in. Nieocenioną wartość miały drobne artykuły i notatki nadsyłane z terenu, a dotyczące ochrony licznych obiektów przyrodniczych Polski środkowej, głównie woj. łódzkiego. Zebrane przez Towarzystwo Przyrodnicze im. Staszica i opublikowane w „Czasopiśmie Przyrodniczym” materiały i informacje stały się zaczątkiem inwentarza rezerwatów i pomników przyrody woj. łódzkiego. W 1930 r. powstał z Jego inicjatywy pierwszy rezerwat — Polesie Konstantynowskie w Łodzi. Prof. Potęga spośród członków Towarzystwa zorganizował sieć terenowych korespondentów i delegatów powiatowych warszawskiego Komitetu Ochrony Przyrody i wraz z nimi zabiegał o ochronę zabytkowych drzew, alei, gładów narzutowych. Niektóre obiekty były wykupywane od prywatnych właścicieli ze składek członków Towarzystwa.

Prof. Potęga redagował także dwa czasopisma przyrodnicze dla młodzieży: „Kółko Przyrodnicze” i „Młody Przyjaciel Zwierząt”. Czasopisma te oraz muzeum przyrodnicze walczyły przyczyniły się do szerzenia kultury przyrodniczej w społeczeństwie łódzkim.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej, podczas której zbiory mu-

zeum zostały zdewastowane, prof. Potęga z nowym zapałem i wiarą zabrał się do ulubionej pracy; odbudował i otworzył na nowo muzeum przyrodnicze i szkolny ogród botaniczny. Niestety nie zostało już reaktywowane Towarzystwo im. Staszica ani „Czasopismo Przyrodnicze”.

Już w styczniu 1945 r. prof. Potęga zgłosił władzom projekt wznowienia społecznej akcji ochrony przyrody; wkrótce w porozumieniu z prof. Szaferem, zorganizował w Łodzi biuro zarządu głównego reaktywowanej Ligi Ochrony Przyrody i został wybrany jej prezesem, pełniąc tę godność do czasu przeniesienia w 1953 r. władz centralnych Ligi do stolicy. W uznaniu zasług został wybrany na krajowym Zjeździe LOP w 1964 r. członkiem honorowym.

W latach 1951—1958 pełnił funkcję Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Łodzi. Przyczynił się do powstania i zabezpieczenia kilkunastu rezerwatów przyrody, wśród nich rezerwatu „Niebieskie źródła”. Przez pewien czas był członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody i przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody w Łodzi. W latach 1959—1972 był prezesem Zarządu Okręgowego LOP w Łodzi, a w 1972 r. został uchwałą Zjazdu Okręgowego wybrany honorowym prezesem Zarządu Okręgu LOP. W pracach Ligi uczestniczył do ostatnich chwil życia.

Zasługi E. M. Potęgi dla ochrony przyrody na terenie Łodzi są ogromne. Niektóre stworzone przez Niego instytucje, np. Muzeum Przyrodnicze i szkolny ogród botaniczny, istnieją do dziś i nadal służą społeczeństwu. Pozostawił poważny dorobek piśmienniczy; dzięki Niemu chronione są liczne pomniki i rezerваты przyrody. Najcenniejszą wszakże Jego spuścizną jest liczny zastęp uczniów, którzy kontynuować będą dzieło Jego życia.

Romuald Olaczek